

Turinys

I. Tiesa – drąsa?

Nesenstanti pasakų išmonė I – Universali pasakų išmintis / 6

1. Gudrauk, kad išliktum / 8

„Gudri mergina“ / 8

„Kaip čigonas žaltį priveikė“ / 12

„Giltinė kūma“ / 17

„Tėvo auka“ / 20

2. Melai ir pokštai / 23

Melų pasakos / 23

Juokų pasaka / 25

Kazys Boruta „Jurgio Paketurio klajonės“ (ištrauka) / 25

3. Kai viskas apvirsta aukštyn kojom / 30

Užgavėnių persirengėliai / 30

Venecijos karnavalas / 32

4. Melo trumpos kojos / 35

„Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas“ / 35

„Vargšas ir besotis“ / 39

„Auksinis kalnas“ / 42

5. Kai lieki be kaukės / 47

„Apie du brolius – sukčių ir teisingą“ / 48

„Jokūbas ir žvejys“ / 53

6. Stebuklai / 62

„Stebuklingas akmeniukas“ / 62

„Troškimų akmenėlis“ / 68

„Kalade paverstas jaunikaitis“ / 70

„Devyniabrolė“ / 77

Įsivertiname / 82

II. Kitokios pasakos

Nesenstanti pasakų išmonė II – Literatūrinės pasakos / 84

1. Pasaka virsta drama / 86

Aldona Liobytė. „Devyniabrolė“ (ištrauka) / 86

2. Pasaka virsta poezija / 102

„Eglė žalčių karalienė“ / 102

Salomėja Nėris. „Eglė žalčių karalienė“ (ištrauka) / 108

3. „Aukšinės žuvelės“ tema kitaip / 120

Sigitas Poškus. „Žvejys ir marių didžuvė“ / 120

4. „Košės puodo“ tema kitaip / 127

Janošas. „Saldi košė“ / 127

5. Keisti pasauliai / 133

Milošas Macourekas. „Gamtos pažinimas ir Vaterlo nugalėtojai“ / 133

6. Juokai ne dėl juokų / 141

Hansas Kristianas Anderseną. „Nauji karaliaus drabužiai“ / 141

7. Kas pasaulyje svarbiausia? / 148

Oskaras Vaildas. „Laimingasis princas“ / 148

Oskaras Milašius. „Saulėgrąža“ / 162

Įsivertiname / 168

5. Draugystė padeda išgyventi / 205

Vilė Vėl. „Kaip mes išgarsėjome“ (ištrauka) / 205

6. Kaip gera su draugais nuotykiuoti / 214

Markas Tvenas. „Tomo Sojerio nuotyčiai“ (ištrauka) / 214

Juozas Erlickas. „Vasara su Tomu Sojeriu“ / 225

Įsivertiname / 230

III. Draugystės stebuklas

Nuotyčiai brandina ir suburia draugus / 170

1. Kaip tampama draugais / 171

Astrida Lindgren. „Ronja plėšiko duktė“ (ištrauka) / 171

2. Nuotyčiai suburia draugus / 179

Džoana Rouling. „Haris Poteris ir išminties akmuo“ (ištrauka) / 179

3. Draugą nelaimėje pažinsi / 187

Eleanora Hodžman Porter. „Poliana“ (ištrauka) / 187

4. Kai draugai nuvilia / 198

Bitė Vilimaitė. „Čiuożyklos muzika“ / 198

11. Kaip manote, ar Polianos siūlomas žaidimas yra rimtas, svarbus dalykas, ar tik savęs apgaudinėjimas? Atsakymą pagrįskite.
12. Kaip visas miestelis ir net teta Polė kartu su Poliana ima žaisti žaidimą? Kodėl miestelis tapo laimingesnis?
13. Kaip Poliana moko bendrauti su žmonėmis? Kaip ji pati tai vertina? Kaip tai vertinate jūs?

Rašome tekstą

Pasirinkite kokią nors pasaką ar pasakėčią ir perrašykite ją, remdamiesi Polianos siūlomu žaidimu – net ir liūdna tikrovė gali būti vertinama visai kitaip. Pavyzdžiui, netekusi sūrio varna džiaugiasi, kad pati liko gyva, o lapė dabar pasisotins ir nemedžios kitų paukštelį.

4. KAI DRAUGAI NUVILIA

Bitė VILIMAITĖ

Čiuožyklos muzika

Skaitydami šį pasakojimą, stebėkite, kaip keičiasi Betos ir Alekso santykiai.

- 1 Po pamokų Aleksas lydėdavo Betą namo, ir abu kalbėdavo, kaip bus gerai, kai atšals, užlies čiuožyklą ir jiedu eis čiuožti.
 - Aš pats tau suvarstysiu batus, – sakė Aleksas. – Ir apskritai, ant suolelių mes nesėdėsime, visą laiką čiuošime.
 - Kada gi?
- 2 Pagaliau atėjo ta diena. Aleksas suvarstė Betai batus, jie čiuožė naujutėlaitėmis pačiūžomis. Truputį snyguriavo; muzika – grojo ta ypatinga čiuožyklos muzika – lyg pats keistum savo senas plokšteles.

- 3 Betą pavargo. Ji norėjo atsisėsti ant suolelio, pasisuko ir krito. Viskas aptemo jai akyse...
 - Štai ir prisičiuožiau, – pasakė ji Aleksui, kai jau buvo parvežta iš ligoninės namo. Jos veidas buvo baltas kaip gipsas ant lūžusios kojos.
- 4 Aleksas lankė Betą kasdien. Sėdėdavo prie lovos ir pasakodavo visokių istorijas iš klasės gyvenimo. Atnešdavo vynuogių, apelsinų, granatų vaisių, kuriuos pirkdavo turguje iš pietiečių.
 - Išleisi visas santaupas. Juk norėjai pirkti dviratį, – pasakė Beta.
 - Visa tai auga mano žiemos sodė!
 Betai buvo linksma. Prie lovos stovėjo akvariumas su gūpiomis. Žuvelės visą laiką judėjo tarp žolių. Tai buvo Alekso dovana.
- 5 Vieną dieną Aleksas paskambino vakare.
 - Peršalęs, guliu, man baisi angina, – kalbėjo užkimusiu balsu. Skambėjo čiuožyklos muzika. Beta suprato: jis skambina iš čiuožyklos automato. Ji visą vakarą žiūrėjo į mažičius gupius. Dabar jau norėjo turėti auksinę žuvelę.

- 6 Praėjo savaitė. Betą lankė suolo draugė Lorà.
 – Aleksas... – pradėjo Lora vos įžengusi į kambarį.
 – Lorà, – tarė Beta, – su šia suknelė ir odinė liemenė atrodo kaip arkliukas su balneliu.
 – Tikrai? – nušvito Lora. Bet tuoj nuginė šalin savo gerą nuotaiką kaip prasikaltusį katinėlį. – Tu neįsivaizduoji, mačiau Aleksą su...
 Tačiau Beta vėl ją nutraukė:
 – Turi naują krepšėlį?
 – Taip, pasisiuvau iš įvairiausių skiaučių...
- 7 Praėjo dar savaitė. Pagaliau pasirodė Aleksas. Pačiūžos permestos per petį, visas snieguotas, pritrypė buto grindis.
 – Puikūs orai! – sušuko jis, berdamas ant Betos graikinius riešutus. – Ir ledas čiuożykloje puikus. Kaip gaila, kad tu sergi, – pridūrė nerūpestingai.
 Beta šypsojosi:
 – Džiaugiuosi, kad tu šauniai pasičiuoši šią žiemą... Pabūsi?
 – Apačioj manęs laukia Rūtà, kaimynė. Iš mano namo. Ji sušals, nes užmiršo pirštines. Mes einame čiuožti.
 – Jei ne mano koja, nusileisčiau į apačią ir pasiūlyčiau jai savo pirštines, pamuštas avikailiu.
 – Tai galiu padaryti ir aš.
 – Verčiau atsikelsiu pati ir išmesiu jums pirštines pro langą. Tu eik ir lauk.
 – Kaip nori.
 Aleksas išlėkė.
- 8 Beta atsikėlė su sugipsuota koja – pirmą kartą. Drebo iš silpnumo. Su taburetė šiaip taip nušokavo prie aklina užšalusio lango, atplėšė orlaidę ir išmetė pirštines. Jos nukrito lyg dvi ėriuko kojelės. Beta išgirdo, kaip sušvilpė Aleksas. Tai reiškė – viskas gerai.
- 9 Beta išvargusi atsigulė. Ji snūduriavo, kalbėjosi su žuvytėmis, ir pro pravirą langelį vėjas pripūtė į kambarį sniego...
 Netrukus Beta pasveiko.

Aptariame tekstą

1. Ką apie Betos ir Alekso bendravimą galima pasakyti iš 1-ojo epizodo? Apie ką jie kalbėdavosi, svajodavo, ko labai laukė? Kokios detalės atskleidžia jų ryšį?
2. Kuo ypatinga buvo „ta diena“? [2]
3. Kokia nuotaika tvyro čiuożykloje? Kas ją lemia? [2]

Tyrimas

Raskite informacijos apie vinilines plokšteles.

- Kuo jos ypatingos?
- Kada pradėtos gaminti?
- Kokia muzika galėjo būti jose įrašyta tuo metu, kai rašytoja Bitė Vilimaitė parašė „Čiuożyklos muziką“?
- Paklauskite tėvų ar senelių, ar jie turėjo vinilinių plokštelių.
- Kurios iš tų plokštelių buvo jų mėgstamiausios?
- Surenkite senų vinilinių plokštelių parodą, o jei turite galimybę – ir perklausą.

4. Kas atsitinka pavargusiai čiuožti Betai? Raskite sakinį, kuriuo išreiškiamas jos patirtas skausmas. [3]
5. Kaip atrodo ir jaučiasi iš ligoninės grįžusi Beta? [3]
6. Kaip iš pradžių Aleksas palaiko negalinčią vaikščioti Betą? Kaip mergaitė vertina Alekso jai rodomą dėmesį? [4]
7. Kas atsitinka vieną vakarą? Kaip elgiasi Aleksas ir kaip jaučiasi Beta? [5]
8. Kodėl Beta užsimano turėti auksinę žuvelę? Kaip manote, ko mergaitė jos paprašytų? [5]
9. Kodėl Beta neleidžia draugei pasakoti apie Aleksą? Kurios teksto vietos tai atskleidžia? Kaip Lora reaguoja į Betos komentarus? [6]

10. Po kiek laiko Aleksas vėl aplanko Betą? Papasakokite, kaip jis pasirodo, apie ką su Beta kalbasi, kaip elgiasi. [7]

Tyrimas

Raskite informacijos, kokie buvo telefono aparatai tuo metu, kai parašytas šis kūrinys.

11. Kaip Beta jį sutinka? Ką reiškia jos klausimas „Pabūsi?“ [7]
 12. Kaip Aleksas teisinasi, jog negali ilgiau pabūti? [7]
 13. Kaip jį tai reaguoja Beta? Ką ji pasiūlo Aleksui? [7]
 14. Ką apie Alekso apsilankymą pas Betą sako veiksmažodis „išlėkė“? [7]
 15. Kaip Beta įvykdė savo sumanymą? Kas rodo, jog šiam veiksmui atlikti jai prireikė daug valios ir fizinių pastangų? [8]
 16. Kaip suprantate pasakymą „Ji snūduriavo, kalbėjosi su žuvytėmis“? Ką tai sako apie mergaitės savijautą? [9]
 17. Kaip kūrinio pabaigos nuotaiką keičia paskutinis sakiny? [9]

Apibendriname

1. Kokiose vietose ir koku metu vyksta šio pasakojimo veiksmas?
 2. Raskite tekste laiko slinkties nuorodas. Kiek galėjo trukti visas pasakojimo veiksmas?
 3. Kaip aprašoma čiuożykla ir kaip Betos kambarys?
 4. Apsakyme kelis kartus minima čiuożyklos muzika ir žuvelės Betos kambaryje. Raskite tas vietas ir paaiškinkite jų reikšmę.
 5. Trumpai aptarkite, kaip pasikeitė Alekso ir Betos santykiai.
 6. Kada įvyksta svarbiausias vaikų santykių pasikeitimas? Kuris iš veikėjų pasikeitė ir kaip pasikeitė? Kaip manote, kodėl?

7. Kuris veikėjas, jūsų nuomone, laikytinas pagrindiniu?
 8. Kodėl rašytoja pasirinko būtent tokį kūrinio pavadinimą? Kuo jis svarbus?
 9. Beta norėjo, kad Aleksas pas ją pabūtų. Aleksas pasakė, kodėl negali užtrukti pas Betą. Ar tai buvo tikra, ar sugalvota priežastis? Kiek kartų Aleksas Betai melavo? Kas skatina taip manyti?
 10. Kaip vertinate Betos siūlymą paskolinti Rūtai pirštines? Kodėl Beta norėjo pati išmesti Rūtai savo pirštines? Ką galėtų reikšti, kad langas aklina užšalęs ir Beta tik išgirsta Alekso švilpimą?
 11. Ką galėtų reikšti nukritusių pirštinių palyginimas su ėriuko kojelėmis? Kodėl taip manote?
 12. Kas yra tikras draugas? Ar Beta pasielgė kaip tikra draugė? Ar gerai elgiasi Betos suolo draugė Lora, norėdama papasakoti Betai apie Aleksą?
 13. Kaip manote, ar Beta su Aleksu liks draugais?
 14. Ar sutinkate su šios patarlės mintimi: „Draugą pažinsi nelaimėje“? Kodėl taip manote?
 15. Nors apie Betos savijautą tiesiogiai nekalbama, tačiau vis dėlto suprantame, kaip ir kodėl ji keičiasi. Prisimindami viso kūrinio įvykius ir detales, užpildykite lentelę.

Kaip jaučiasi Beta					
Čiuožinė-dama su Aleksu	Lankoma Alekso kasdien	Vieną vakarą pakalbėjusi su Aleksu telefonu	Klausydamasi Loros užuominų	Pagaliau pasirodžius Aleksui	Išmetusi pirštines pro langą

16. Trumpai apibūdinkite Betą, Aleksą ir Lorą.
17. Apibūdinkite pasakojimo tipą: ar pasakotojas žvelgia iš šalies, ar pasakoja kuris nors veikėjas. Kurios teksto vietos tai rodo?
18. Pasakotojas, net ir žvelgdamas į įvykius iš šalies, dažniausiai palaiko kurį nors veikėją. Kaip manote, kieno pusėje jis šiame pasakojime: Betos ar Alekso? Raskite įrodymų tekste. Atkreipkite dėmesį, pavyzdžiui, į 7-ojo epizodo sakinius: „Praėjo dar savaitė. *Pagaliau* pasirodė Aleksas. Pačiūžos permestos per petį, visas snieguotas, *pritrypė buto grindis*“; „Kaip gaila, kad tu sergi, – pridūrė *nerūpestingai*“; „Aleksas išlėkė“. Kaip pasviruoju šriftu pažymėtais žodžiais vertinamas Aleksas?
19. Įvardykite kūrinio temą. Pasirinkite vieną iš pateiktų teiginių ir paaiškinkite, kodėl taip manote. Galite pasakyti ir savaip.
- Alekso ir Betos draugystė.
 - Čiuożykla.
 - Sergančios mergaitės liūdesys.
 - Kilnus mergaitės poelgis.
 - Alekso ir Betos draugystės išbandymas.
20. Kokia pagrindinė šio kūrinio mintis? Pasirinkite vieną iš pateiktų teiginių ir paaiškinkite, kodėl tai pasirinkote. Galite pasiūlyti ir savo variantą.
- Žmonių santykiai yra permainingi.
 - Melo trumpos kojos.
 - Betos ir Alekso draugystė neišlaiko išbandymo.
 - Draugą nelaimėje pažinsi.
 - Čiuožinėti nori visi vaikai.
21. Koks Bitės Vilimaitės kūrinio „Čiuożyklos muzika“ žanras? Atsakymą pagrįskite.

Rašome tekstą

Remdamiesi perskaitytu B. Vilimaitės tekstu, pratęskite šį pasakojimą. Pasirinkite kurį nors tęsinio variantą.

- Po kelių dienų Aleksas vėl apsilankė pas Betą. Į kambarį jis įėjo visas snieguotas, su pačiūžomis per petį. Švelniosios Betos pirštinės dabar buvo šlapios ir purvinos.
- Kitą dieną Aleksas vėl pasirodė pas Betą. Į kambarį jis įėjo visas snieguotas, bet be pačiūžų per petį. Iš užančio ištrauktos ir Betai grąžintos pirštinės buvo šiltos ir švarios. Betai pasirodė, kad jų niekas nedėvėjo.

5. DRAUGYSTĖ PADEDA IŠGYVENTI

Lietuvių rašytoja **Vilė Vėl** (tikrasis vardas Vilija Dailidienė) gimė 1953 m. Vilniuje, studijavo Vilniaus universitete lietuvių kalbą ir literatūrą. Dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Kaunė ir Vilniuje.

Rašytoja geriausiai žinoma kaip prozos vaikams ir paaugliams kūrėja.

Kaip mes išgarsėjome

Apysakoje „Kaip mes išgarsėjome“ pasakojama, kaip į klasę, kurioje mokosi dvynės Diena ir Živilė, ateina naujokas Mykolas. Mergaitės greitai su juo susidraugauja. Mykolas joms pripasakoja, kaip gerai pažįsta gamtą, mat jo senelis girininkas išmokė pažinti medžius ir paukščius.